

Objektivita skutečnosti / Svět vcelku a pravda

Pavel Kouba píše o Nietzschevi, že podle něho „poznávající člověk stojí sám sobě v cestě, že si věci zakrývá (184). „Většinou však trvá na tom, že pojem ‘věci o sobě’ je vnitřně kontradiktorní a nesmyslný, že žádné ‘o sobě’ ani pravá tvář věcí neexistuje.“ Navzdory poněkud iritujícímu způsobu vyjádření se tu Nietzsche pozoruhodně přibližuje starožidovské tradici, na kterou už před Husem, zejména však jeho zásluhou navazuje specificky česká tradice pojetí pravdy, která představuje alternativu ke způsobu řeckého vidění. Právě v této tradici se neřídí (nespravuje) pravda „objektivně, tj. o sobě danými skutečnostmi“, nýbrž naopak skutečnosti jsou vždycky víceznačné, bez ostrých kontur, právě závislé na kontextech a zejména na perspektivě poznávajícího (resp. aktivně přistupujícího a zasahujícího). „Věci“ nemají žádnou vlastní „pravou tvář“, jež by byla jejich vlastností, jejich výbavou, nýbrž k tomu, aby se staly tím, čím jsou, aby dostaly „svou pravou tvář“, je právě zapotřebí pravdy. Jde vlastně o mnohem víc než o „světlo pravdy“, v němž se dosud nezřetelná, nezjevná tvář ukáže, vyjeví; to by znamenalo, že nezjevně už tu ta „pravá tvář“ byla. Ve skutečnosti v této druhé koncepci náleží ke každé skutečnosti „v její skutečnosti“ jakási nevyjasněnost, neurčitost, víceznačnost, neostrost kontur atd. A v tomto smyslu totéž platí o „skutečnosti vcelku“, o „světě vcelku“. Svět vcelku je neprůhledný právě proto, že sám je neurčitý a není schopen svými silami se stát určitějším nebo dokonce určitým. Teprve ve světle pravdy se může určitějším stávat – ale jenom tehdy, když pravda najde někoho, jehož prostřednictvím se může začít prosazovat tím, že učiní svět (nebo i kteroukoliv jednotlivou skutečnost) určitějším, vyhraněnějším, tj. světem s vyhraněnějšími a kontrastnějšími konturami. Proti Nietzschevi je třeba jasně říci, že tu nejde o žádnou iluzi: je to vskutku pravda, která se takto projevuje a prosazuje (anebo v jiných případech neprojevuje a neprosazuje). Ale toto prosazování – a v tom má Nietzsche částečnou pravdu – potřebuje aktivního, tvořícího člověka, neboť bez prostřednictví lidského subjektu (lidských subjektů) se svět nemůže ani ukázat, natož vyjevit jako „svět vcelku“. Objektivita v tradičním významu tu není možná, a proto nemůže být ani skutečná.

(Praha, 960603-1.)